STALIN

ORBIS - PRAHA

И. Сталин

STALIN

1945

ORBIS - PRAHA

III. vydání v červnu 1945

Stalin (Džugašvili) Josif Vissarionovič (nar. 1879), starý bolševik, revolucionář povoláním, nejbližší a nejoddanější žák i spolubojovník V. I. Lenina, nejpřednější theoretik, největší vůdce VKS (b) a Kominterny. Narodil se v městě Gori (bývalá tifliská gubernie) jako syn obuvnického dělníka zaměstnaného v továrně na obuv v Tiflisu. Je národnosti gruzínské. Po vychození církevní školy v Gori vstoupil r. 1893 do semináře v Tiflisu a tam se r. 1897 stal vedoucím marxistických kroužků. Zanedlouho navázal styky s illegální sociální demokratickou organisací v Tiflisu a od ní dostával illegální literaturu. Účastnil se tajných schůzí dělníků železničních dílen. R. 1898 se stal členem tifliské organisace Ruské sociálně-demokratické strany dělnické a dělal propagandu mezi dělnictvem. Svou činností se stal v semináři „podezřelým" a zanedlouho byl vyloučen jako nespolehlivý. V letech 1899—1900 pokračoval v propagandě mezi dělnictvem. Roku 1900 se stal členem tifliského komitétu a jedním z jeho vedoucích. Tehdy se začalo v dělnickém hnutí přecházet od propagandy k hromadné agitaci. Stalin byl horlivým stoupencem nových způsobů práce mezi dělnictvem. Po demonstraci prvního května r. 1901 byla u Stalina provedena prohlídka, a bylo známo, že tajná policie vydala na něho zatykač. Přešel do podzemí

a stal se revolucionářem z povolání (krycí jména David, Koba, Nižeradze, Čižikov, Ivanovič, Stalin). Koncem r. 1901 se odebral do Batumu a zorganisoval tam komitét strany i vedl stávky a politické demonstrace dělnictva v únoru 1902. V březnu toho roku byl zatčen a koncem r. 1903 poslán na tři léta do vých. Sibiře (do obce Novaja Uda). Za měsíc po příchodu do vyhnanství (v lednu r. 1904) uprchl, vrátil se do Tiflisu a tam se stal členem Zakavkazského svazového komitétu.

V letech 1903 až 1905 byl veden prudký boj s menševiky. Stalin se od první chvíle postavil na stranu Leninovu. Menševici ho nenáviděli ze všech kavkazských bolševiků nejvíce. Roku 1905 řídil illegální časopis bolševiků „Boj proletariátu" a velmi aktivně pomáhal připravovat třetí sjezd strany. V říjnových dnech revoluce 1905 řídil v Tiflisu boj pod bolševickými hesly. Tehdy také vydal brožuru „Stručně o rozporech ve straně" (gruzínsky). Koncem r. 1905 se účastnil bolševické konference v Tammerforsu, kde se osobně seznámil s Leninem. Roku 1906 se boj s menševiky ještě zostřil. Začaly se zvedat anarchosyndikalistické živly. Stalin bojuje nemilosrdně se všemi protibolševickými směry v revolučním hnutí Zakavkazí. Řídil legální bolševický deník „Dro" (Čas) vycházející v Tiflise a napsal (gruzínsky) řadu statí p. n. „Anarchismus a socialismus". R. 1906 byl delegátem tifliské organisace na 4. sjezdu strany v Stockholmu, r. 1907 na 5. sjezdu v Londýně. Po návratu z tohoto sjezdu přesídlil do Baku a řídil tam illegální bolševický časopis „Bakinský dělník" a organisoval zápas s menševiky zejména v okrscích dělnických. Také řídil rozsáhlou akci o sjednání kolektivní smlouvy dělnictva s majiteli petrolejářských podniků.

V březnu 1908 byl Stalin zatčen a po osmiměsíčním věznění poslán do vyhnanství do Sol'vyčegodska (ve vologodské gubernii). Po několika měsících však odtud uprchl a vrátil se do Baku. Tam

byl r. 1910 zatčen znovu a po několikaměsíčním uvěznění poslán opět do vyhnanství. Roku 1911 však uprchl znovu a usadil se, z příkazu ústředního výboru strany, v Petrohradu. Ale zanedlouho byl i tam zatčen a poslán zase do vyhnanství. Koncem r. 1911 se mu podařilo opět uprchnout a vrátil se do podzemní činnosti v Petrohradu. Po pražské konferenci r. 1912 byl přibrán do ústředního výboru, navštěvoval nejdůležitější okrsky a připravoval akci na 1. května. Vydatně psal do časopisu „Zvezda" (Hvězda) i „Pravda". V dubnu 1912 byl znovu zatčen a poslán do vyhnanství, do obce Narym, na čtyři léta. Ale v létě odtud uprchl a vrátil se do Petrohradu, zanedlouho však odjel na porady v Krakově. Koncem r. 1912 se navrátil do Petrohradu a řídil tam práci v bolševické části sociálně-demokratické frakce 4. dumy a redigoval „Pravdu". Tehdy napsal spisek „Marxizm i nacional'nyj vopros" (Marxismus a národnostní otázka). Na jaře r. 1913 byl zatčen a po několika měsících poslán do vyhnanství do obce Kurejka, v turuchanském kraji.

Po únorové revoluci se vrátil Stalin do Petrohradu a jako člen výkonného výboru spoluřídil činnost strany. Když Lenin po návratu do Ruska vystoupil se svými thesemi o tom, že se měšťácko-demokratická revoluce začíná měnit v revoluci socialistickou, našel ve Stalinovi nejdůvěrnějšího stoupence i pomocníka. Spolu s Leninem bojoval Stalin s kolísavými oportunisty ve straně na konferenci petrohradské i na všeruských konferencích od dubna 1907 až do dnů před Říjnovou revolucí. Pracoval vedle Lenina a pod jeho osobním vedením, horlivě a bez ustání, v četných stranických i sovětských organisacích. Když po červencových událostech byl Lenin nucen odejít na čas do podzemí, bylo přikázáno Stalinovi, aby podal na 6. sjezdu strany politický referát, v němž byly vytyčeny další mezníky boje o uchvácení vlády. V údobí kornilovštiny, demokratické konference i zatímního parlamentu byl Stalin jedním z těch,

kteří v leninském ústředním výboru nesešli ani na krok s cesty vytyčené Leninem. Zároveň s Leninem se vyslovil proti účasti v zatímním parlamentu. Vynikajícím způsobem se účastnil Stalin bezprostřední přípravy i provedení Říjnové revoluce. Během této revoluce byl členem „pětky“, řídící převrat politicky, i členem „sedmy“, starající se o organisaci vedení povstání.

Po Říjnové revoluci řídí Stalin bok po boku s Leninem stejně pevně a neúchylně směrnice strany. V těžkých dnech brestlitevských se příkře postavil proti „levým“ komunistům. V letech 1917—23 byl komisařem pro národnostní věci, v letech 1919—22 stál v čele RKI (Dělnicko-rolnická inspekce). Od roku 1922 — po 11. sjezdu strany — generálním tajemníkem ústředního výboru, od r. 1925 členem presidia VVKI (výkonného výboru Kominterny), od r. 1917 členem VÚVV (Všesvaz. ústř. výkon. výboru), od r. 1922 členem ÚVV SSSR (Ústředního výkonného výboru SSSR). Ohromnou práci vykonal Stalin společně s Leninem po Říjnové revoluci v organisování strany v údobí diktatury proletariátu, v organisování vládního aparátu a zejména v organisování Rudé armády. Zvlášť důležitá byla činnost Stalinova jako bezprostředního vedoucího národnostní politiky strany; získal si tím vřelé sympatie i rozsáhlou podporu pracujících mas národností jsoucích pod jhem carismu. Správná leninská národnostní politika řízená Stalinem byla jedním z nejdůležitějších činitelů vítězství sovětské vlády v občanské válce. V údobí občanské války byl Stalin jedním z vůdců Rudé armády. S jeho jménem je spojena řada skvělých vítězství sovětské republiky v boji s protirevolucí a zahraniční intervencí (hájení Caricynu r. 1918, odražení Judeniče u Petrohradu na jaře 1919, rozhodující boj s Denikinem na jižní frontě koncem roku 1919, boj s „bílým“ polským vojskem na Ukrajině r. 1920 a četná jiná). V letech 1920

až 1923 byl Stalin členem Vojenské rady republiky. Za válečné zásluhy se mu dostalo řádu Rudého praporu.

Po občanské válce začala strana pod vedením Lenina a leninského ústředního výboru s novou hospodářskou politikou. Tehdy vznikl v lůně strany zápas s trockismem. V diskusi o úkolech odborového hnutí bojoval Stalin bok po boku s Leninem za leninskou linii. Trockismus byl na konec poražen. Koncem r. 1923 začali trockisté znovu útočit na generální linii strany, ale strana pod vedením Stalina se úporně bránila. V prosinci 1923 vyhnal Stalin v „Pravdě" na ostří nože otázku o recidivách menševictví se strany Trockého. Na 13. konferenci strany referoval Stalin o maloměšťácké úchylce oposice. Na podzim r. 1924 vystoupil proti trockismu se zdrcující bolševickou kritikou. Od samého začátku se stavěl energicky proti t. zv. leningradské oposici v čele se Zinověvem a Kameněvem, přidavší se po 14. sjezdu k trockistům. Pod Stalinovým vedením ukázala strana svému členstvu, že ideologie oposice je menševická, a na 15. sjezdu strany skončil boj vyloučením trockistického bloku ze strany. Na 14. sjezdu strany vydal Stalin, opíraje se o leninské učení, heslo industrialisace země. A již předtím hájil v četných řečech a statích energicky leninský názor o možnosti zavedení socialismu v SSSR. Na 15. sjezdu strany došlo pod Stalinovým vedením k rozhodujícímu obratu ke kolektivisaci a k socialistickému útoku na kapitalistické živly v městech i na venkově. Vyřídivši trockismus, zasadila strana pod Stalinovým vedením smrtelnou ránu pravicovým oportunistům (Bucharin—Rykov—Tomskij) a přinutila vůdce tohoto směru k veřejnému přiznání svého omylu a zřeknutí se ho.

Ve všech fázích boje strany hájil Stalin leninskou generální linii důsledně, vytrvale, energicky a neúchylně, nedopustil se ani sebe menšího ústupku oportunistům jak ve straně, tak v Kominterně.

V l. 1928—29 měl Stalin vynikající podíl v boji s pravicovým oportunismem v Kominterně i v jejích sekcích (zejména v německé a americké). Je nesmiřitelným bojovníkem za jednotu strany, za semknutost a bolševickou linii proti jakémukoli oportunismu a kompromisnictví, proti jakémukoli odklonu od leninismu, ať ve straně nebo v Kominterně.

Od samého počátku své revoluční činnosti byl Stalin vždy nejdůslednějším a nejvěrnějším žákem Leninovým. Nikdy se nerozcházel s Leninem v theoretických ani v praktických otázkách. Po Leninově smrti vykládal jeho učení nejumněji a nejsoustavněji, učení, které u Lenina bylo roztroušeno v nesčetných spisech, statích a řečech. Jako znamenitý stratég uplatňoval leninskou theorii v konkrétní skutečnosti i v praxi revolučního hnutí proletariátu a pracujících mas v SSSR i na Západě; bojoval s jakýmkoli porušováním i oportunistickým kažením leninismu. Ovládaje theorii marxismu-leninismu i umění řešit dialektickou metodou nejsložitější úkoly boje proletariátu i socialistické výstavby, stal se Stalin jedním z nemnohých, kteří v ničem nekolísají, ani se neodchylují od generální linie leninské strany. Byl v nejpřednějších řadách strany v údobí ideového boje za bolševictví v lůně Ruské sociálně-demokr. strany dělnické i v údobí konečného zformování bolševictví.

V dobách reakce nabyla ohromného významu národnostní otázka, ježto po porážce revoluce 1905 zesílilo národnostní ujařmení i šovinistická nálada v ruské liberální inteligenci, která se snažila vnášet tutéž náladu do širokých vrstev, a na druhé straně vznikalo nacionální hnutí, a nejen v měšťáctvu, ale i v části pracujících vrstev utlačovaných národů carského Ruska. Proti měšťáckému i maloměšťáckému nacionalismu se musil postavit positivní národnostní program bolševismu. Takový program, záležející v požadavku *svobodného národnostního sebeurčení* až do odtržení a národnostně územní

samosprávy, v odstranění jakékoli národnostní nerovnosti, odstranění státní řeči a t. p. zformuloval a odůvodnil Stalin hned po Leninovi, ve svém pojednání „Marxismus a národnostní otázka". Po únorové revoluci r. 1917, kdy se národnostní otázka dostala do samého popředí, hájil, zároveň s Leninem, na dubnové všeruské konferenci jako referent o národnostní otázce zásady bolševického národnostního programu. Za Stalinovy účasti bylo vydáno prohlášení práv ruských národů vyhlašující rovnost i svrchovanost všech národů Ruska i jejich právo na svobodné sebeurčení. Po léta uplatňoval Stalin zásady národnostní politiky strany prakticky a měl rozhodující a aktivní podíl na vypracování všech zásadních řešení v národnostní otázce (na 10. a 12. sjezdu strany byl referentem i původcem thesí o národnostní otázce; na 16. sjezdu ve zprávě ústředního výboru i v doslovu odhalil úchylky ve straně co do národnostní otázky, a to jak velkoruskou šovinistickou, tak i lokálně patriotickou). Již v červenci až srpnu 1917 (na šestém sjezdu strany) se stavěl proti názoru ještě hodně rozšířenému v bolševickém prostředí, že socialistická revoluce je v „selské zemi" nemožná, a dokazoval, že měšťácko-demokratická revoluce musí přejít v socialistickou.

Zejména velikého významu nabyl Stalin po Leninově smrti, kdy začal řídit politiku strany a hájil leninské ideje i užíval jich v boji s různými oposičními skupinami, pravicovými i levicovými. Dříve a hlouběji než jiní pochopil a rozvinul Leninovu myšlenku o možnosti vybudovat socialismus v jedné zemi. Pochopil tuto myšlenku již r. 1917. „Není nemožné, že právě Rusko je zemí razící cestu k socialismu" — namítal na 6. sjezdu strany (1917) Preobraženskému, který přičinil k resoluci vypracované Stalinem opravu v tom smyslu, že ruská revoluce může vést k socialismu jen tehdy, vypukne-li zároveň revoluce na Západě. Ký div, že když zinověvsko-trockistická oposice tvrdila, že Říjnová revoluce není sama o sobě

revolucí socialistickou (toliko signálem, skokem k revoluci na Západě) a že v ojedinělé zemi nelze vybudovat socialismus, tu že Stalin opověděl tomuto oportunistickému směru nejnemilosrdnější boj. Dokazoval, že v SSSR jsou všechny předpoklady, jak sociální (svazek proletariátu se základní masou rolnictva, opření se o venkovskou chudinu i podpora mezinárodního proletariátu), tak i technické, nezbytné k budování socialismu.

V úplném souhlasu s tímto svým pojetím je Stalin v svém mínění o okolnostech i cestě uskutečňování socialismu v zemi diktatury proletariátu. Opověděl nemilosrdný boj bucharinskému pojetí nové hospodářské politiky jako organisovaného smiřování tříd, rušeného jen ojedinělými náhodnými vzplanutími třídního boje. Jako Lenin, posuzoval i Stalin novou hospodářskou politiku jako určitou formu politiky proletariátu v údobí přechodu kapitalismu v socialismus, nevyhnutelně provázeného nejdivočejším odporem kapitalistických živlů. Podle Stalina vede cesta k socialismu na venkově nikoli skrze „oblast cirkulace“ (jak se domníval N. I. Bucharin), v níž se zapojí všechno rolnictvo, mezi ním i kulaci, ale skrze zespolečnění výroby, jak tvrdí Marx a Lenin. Zespolečnění výroby se dosáhne tím, že se socialistický průmysl stane vedoucím, že se rozvinou sovchozy — podniky důsledně socialistické v oblasti zemědělství — i že se nejširší masy venkovské chudiny i středního rolnictva zapojí do kolektivismu. Proto hned po skončení údobí obnovy, a když první léta údobí rekonstrukce umožnily přejít k rychlejšímu tempu industrialisace i kolektivisace, vystoupil Stalin s heslem širokého socialistického nástupu na celé široké frontě i likvidace kulaků jako třídy, a to souhrnnou kolektivisací.

*

Posledních 15 let bylo v politické činnosti Stalinově zvláště důležitých a plných rozhodujících událostí. Ve vnitřní politice bylo důležitou událostí zavedení nové ústavy SSSR, přijaté roku 1936 a vypracované podle pokynů a za nejbližší účasti Stalinovy; proto vešla v život pod názvem „Stalinova"; tato ústava vymezila, mezi jiným, zřetelněji než ústava předchozí, práva a povinnosti jednotlivých národních republik SSSR a přivodila tak konečné řešení národnostní otázky v Sovětském svazu. V mezinárodní politice rozřešil Stalin skvěle úkoly, před něž byl postaven Sovětský svaz při vzniku druhé světové války. Již v předvečer této války sjednotil ve svých rukou všechny nitky sovětské politiky, aby SSSR nebyl v kritickou chvíli zastižen nepřipraven. Když nacistické Německo přepadlo 22. června 1941 Sovětský svaz, tu Stalin svou energií, odvahou a vytrváním zachránil sovětskou veřejnost před poklesnutím na duchu při prvých nezdarech a všechny své síly věnoval organisaci vítězství. Na podzim roku 1943 se Stalin — tehdy již maršál SSSR — sešel s presidentem Rooseveltem a ministerským předsedou Churchillem v Teheranu, a tam byly narýsovány základní směrnice koordinovaných vojenských akcí a cesty ke konečnému vítězství nad nepřítelem. Na jaře 1945 se konala druhá Stalinova schůzka s Rooseveltem a Churchillem, tentokráte v Jaltě, osvobozené od Němců, a bylo na ní dosaženo dohody ve všech hlavních otázkách nového uspořádání Evropy. V posledních dnech evropské války, kdy fašistické hordy, poražené na hlavu, kapitulovaly na všech bojištích a pokračovaly v odporu jenom v Čechách a na Moravě, zanechávajíce na své cestě kouřící rozvaliny a hory mrtvol, přispěchala na Stalinův osobní rozkaz vojska maršála Koněva na pomoc ohrožené Praze s rychlostí pohádkovou, splnila svůj úkol a přispěla k obnově Československé republiky.

Nejčelnější Stalinovy práce jsou sebrány v těchto spisech: „Voprosy leninizma“, „Ob oppozicii“, „Na put'ach k Okt'abr'u“, „Sbornik statej po nacional'nomu voprosu“, „O Lenine i leninizme“, „Vožd' RKP“, „Voprosy i otvety“, „K voprosam leninizma“, „K itogam raboty 14-j partkonferencii“, „K meždunarodnomu položeniju 1924“, „Krest'janskij vopros“, „Lenin kak organizator i vožd'“, „Nacional'nye momenty v partijnom i gosudarstvennom stroitel'stve“, „Ob itogach XIII sjezda VKP“, „Ob osnovach leninizma“, „Ob očerednych zadačach partii v derevne“, „Okt'abr'skaja revol'ucija i taktika russkich kommunistov“, „O političeskich zadačach Universiteta Narodov Vostoka“, „Političeskij otčet CK XIV sjezda“, „Trockizm ili leninizm“, „Stalin i Molotov: Otvet oppozicii“, „O social-demokratičeskom uklone v našej partii“, „Ešče o social-demokratičeskom uklone v našej partii“ a j. V českém překladě vyšly: „K otázkám leninismu“, „Nové poměry — Nové úkoly hospodářské výstavby“, „O krisi světového kapitalismu a rozmachu socialismu v Sovětském svazu“, „O Leninovi a o leninismu“, „O práci na vesnici“, „O základech leninismu“, „Otázky leninismu“, „Výsledky první pětiletky“.

M. Vol'fson: S T A L I N. Přeloženo z Malé sovětské encyklopedie, sv. VIII. (1930) a doplněno do r. 1945. III. vydání v červnu 1945. Písmem Granjon vytiskla knihtiskárna Orbis, Praha XII, třída maršála Stalina 46